

Димитър Денков

ВЪВЕДЕНИЕ ВЪВ ФИЛОСОФИЯТА

София
2024

© Издателство „Изток-Запад“, 2024

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Димитър Денков, автор, 2024

ISBN 978-619-01-1478-9

Димитър Денков

**ВЪВЕДЕНИЕ
ВЪВ
ФИЛОСОФИЯТА**

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ КЪМ ВЪВЕДЕНИЕТО	9
I. ПОНЯТИЕ ЗА ФИЛОСОФИЯ	13
§1. Общо определение	13
§2. Философската нагласа	17
§3. Философски облици.....	19
§4. Към историята и функцията на понятието за философия.....	24
§5. Вглеждане в единното	29
§6. Философия и наука.....	32
§7. Специфика на философското научно отношение.....	34
§8. Философията като наука.....	36
§9. Философията като метафизика и диалектика	38
§10. Битие и небитие	41
§11. Битие и нищо	45
§12. Човекът и философският опит.....	48
§13. Философските направления	51
II. СВЯТ	55
§14. Светът в логически и граматически контекст	55
§15. Естествена наличност и констелация	58
§16. Три свята: общата представа	61
§17. Светът като вечност и преходност	65
§18. Два свята: науката.....	66
§19. Светът като единен	71
§20. Неделимост и множественост.....	72
§21. Неделимост и единственост	74
§22. Собствено философската картина на света	76

III. МЕТОД	85
§23. Проблемът за метода	85
§24. Мнение и истина.....	92
§25. Преход от мнение към истина.....	95
§26. Философско-методологически нагласи.....	97
§27. Методът като средство за постигане на <i>истината</i>	101
§28. Методът като <i>средство</i> за постигане на истината.....	103
§29. Философията като метапознание	111
IV. ЧОВЕК	113
§30. Човекът откъм природното, божественото и общественото.....	114
§31. Рефлексии върху културната и комуникативна общност	118
§32. Човекът сам по себе си.....	128
§33. Общественото съществуване	129
§34. Обобществяването на човека: Маркс.....	134
V. СЪЗНАНИЕ	141
§35. Двойната интенционалност	143
§36. Субект-обектното отношение. Субективност и субактивност	146
§37. Нива и начини на проективно осъзнаване: сетивност, разсъдък, разум.....	153
§38. Смисъл и принципи	159
§39. Философията като Просвещение.....	163
VI. АЗ	173
§40. Полагане на Аза	173
§41. Историческото единство на човечеството.....	177
§42. Исторически фигури на Аза	179
VII. ЛИЦА И ОБРАЗЦИ	191
Платон (428/9–347 г.пр.Хр.): идеята	191
Аристотел (384–322 г.пр.Хр.): началата и причините.....	200
Тома от Аквино (1225–1274): житие и битие	210
Декарт (1596–1650): метод, мислене, протяжност.....	217
Нютон (1642–1727) и Лайбниц (1646–1716): светострой	223
Хюм (1711–1776): опитът и многообразието	233

Кант (1724–1804): чистият разум.....	242
Хегел (1770–1831): абсолютната идея.....	251
Маркс (1818–1883): промяната на света	261
Хусерл (1859–1938): чистото съзнание.....	274
Ръсел (1872–1970): теориите, фактите, свободомислието	282
Витгенщайн (1889–1951): езикът	289
Речник	297
БИБЛИОГРАФИЯ	323

ВЪВЕДЕНИЕ КЪМ ВЪВЕДЕНИЕТО

Всяко въведение във философията се основава на няколко предубеждения или полезни предразсъдъци; наричам ги *хипертези*, свръхположения, надхвърлящи всички предположения или *хипотези*. Хипертезите се самопотвърждават, не подлежат на проверка и опровергаване, макар че може да изглеждат съвсем произволни от друго, също не по-малко хипертетично гледище.

Според първото предубеждение ние никога не бихме могли да разбираме себе си като други или да се усъдним в единното си съществуване и тъкмо поради това се опитваме да разберем по същия начин други хора, култури и традиции. Философията е именно препотвърден опит за достатъчност в общото самопознание, който се осъществява с прехвърлянето на единна мисловна нагласа към всичко съществуващо. Това е спокойното учудване, наблюдение, разбиране, примиряване, преодоляване – но винаги непреставане в различното. Така тя е отвъд рамките на частната наука, всекидневната практика и доверието към другите, за да стои винаги в по-висшата всеобщност за обяснение и разбиране на всички неща. Това я сближава с монистичното религиозно самосъзнание дори когато се упражнява в условия на политеизъм, агностицизъм или атеизъм. Дотолкова всяка философия по произход е монистична; тя се крепи на убеждение, без което е невъзможно каквото и да е системно мислене. Тази особеност я поставя в пресечната област между вярата, науката и всекидневието; свидетелство за това е ритуализираният израз „това е моята философия“.

Второто догматично допускане е свързано с убеждението, че след проговарянето и означаването на неща имаме вече достатъчни мисловни заложби и съответен опит било с посредничеството на езика, било интуитивно и по невнимание с първите си обобщения и оправдания, било в семейното възпитание, обучението по някоя от научните дисциплини, било при мисленето, четенето и разговора за нещо със себе си и с друго. Следователно никое въведение не ни въвежда във философията, доколкото тя винаги е в човека като размишление за въпроси, отговори и всеобщи отношения със света дори тогава, когато този свят е „малък“. Качествено „малкият“ свят не се различава от „големия“, тъй като светът винаги е изпълнен с различ-

ни неща, независимо от броя им. Ако в тукашното въведение има някакви претенции, те са в една по-голяма систематичност и същевременно рапсодичност в описанието и обяснението на споменатите мисловни и езикови заложи. Затова систематично са представени и развити основни понятия, а рапсодично са дообяснени с откъслечи от класически произведения и случайни хрумвания покрай някое понятие или твърдение; защото ако искаме всичко да бъде свършено средено по необходимост, щеше да се наложи да се описва и обяснява всичко случило се, случващо се и предстоящо да се случи във Вселената, като накрая в безпомощността си припомним до Божията ръка. Тя обаче не е тая, която пише.

Третото допускане засяга често изявяваното отрицателно отношение към „празното философстване“. По тази причина съзнателно са търсени прости обяснения на сложни фигури от философската традиция, та да подкрепят онези, които изповядват въпросното мнение за безсмислието на мъдруването. Това също принадлежи към философските надежди: да се оплъчваш срещу усложняванията е един от добрите начини да се мисли с убеждението, че опростяването на сложните обяснения ще промени нещата към по-добро и в самата философия. Така това въведение има за цел да подтикне ония, които искат да подобрят нещата с тяхното все по-просто и ясно представяне, макар обикновено това да става напълно непреднамерено и без каквато да е дълбинно философска подготовка. Да се философства съвсем не означава да се познава цялата философия „като такава“; историята на философията достатъчно убедително показва, че дори е по-добре да не се изпада във вманиачена възхита от класици и носещи имената им философски методи и школи. Истинската философия е мисловен ход без авторитетни патерици.

Най-накрая идва наивната увереност, че философстването е следствие на особена нагласа и предполага съучастие в мисленето за нещо. Затова въведението е построено като наръчник за ориентация в основни философски сюжети, ключови и утвърдени в европейската философска традиция понятия и стилове на мислене, както и е ориентир за разбиране, тълкуване и евентуално създаване на философски текстове. То завършва с дванайсет портрета на философи и учени, допълнено с речник на използвани в изложението термини, представени в най-употребимото им значение, наред с кратки сведения за автори и техни произведения. Ако в речника стои стандартът, в изложението са дадени възможности за нарушаването му. Именно последното, струва ми се, би гарантирало онова постоянно мисловно движение, което наричаме философия.

Крайната цел, която е и причина за това въведение, не е да се философства в един професионален смисъл; то единствено цели пристъпване

към мисловната култура и укрепването на определен философски вкус чрез опитване на различни мисловни менюта, съставени от откъси от основни произведения и обяснения на обсъжданите понятия. Тази необходима за всяко просвещение еkleктика характеризира така тази работа, както и убеждението, че зад цялата пъстрота всеки накрая открива онова единство, което оправдава изборите му и води до ясно понятие. Ако въведението на места е избило в привилегироване на едно за сметка на друго, нека бъде извинено: както навсякъде, така и тук надали има време и място за всичко, а рече ли човек да обосновава напълно разбираемо защо обръща по-особено внимание на едни и пренебрегва други философи, теми и понятия, няма да остане време и място за каквото и да е.

Тъй като няма смисъл да се продължава по-нататък с обяснения, в които след „въведение към въведението“ ще се появи нуждата от „въведение към въведение към въведението“, нека се приеме, че казаното е достатъчно за ограничение на темата „философия“ в следното определение, чието разгърнато представяне е цел и на това трето основно преработено и допълнено издание: *ФИЛОСОФИЯТА Е САМООСЪЗНАТА ОРИЕНТАЦИЯ ВЪВ ВСЕОБЩНОСТТА НА СЪЩЕСТВУВАЩОТО.*

януари 2024 г.,
София